

Za kandíky na Medník

Text a foto: Jan Moravec

*Kandík psí zub (*Erythronium dens-canis*) má mezi českými květinami zcela výsadní postavení. Nejen pro jeho vzácnost, v našich zeměpisných šířkách neobvyklou krásu, ale zejména pro jistou záhadnost, která jediné místo jeho (možná) přirozeného výskytu u nás – na Medníku v Posázaví – obklopuje.*

Medník, tedy vlastně Medníky...

Medník se tyčí nad levým břehem Sázavy na jejím dolním toku, sotva pět kilometrů před jejím soutokem s Vltavou. Dobře ho znají vodáci – symbolizuje jim konec plavby, neboť pod ním, u Pikovického mostu, se většinou vysedá z lodí. Dál už začíná „volej“, vzdutí Vranské přehrady. Tvořený je stlačenými zbrídlíchnatělými vyvrělinami starohorního stáří. K řece spadá prudkými skalnatými srázy, porostlými dubohabrovými porosty s příměsí tisu a „ozdobenými“ několika desítkami chatků, které si vesměs alespoň zachovávají svojí „zálesáckou“

podobu srubů z dob počátků trampingu, zatímco na jižní straně přechází poměrně nenápadně v další vrchy vltavskosázavského rozvodí.

Medník má dva vrcholy vzdálené od sebe zhruba půl kilometru a oddělené mělkým sedlem – proto místní patrioti mluví o vrchu zásadně v množném čísle, jako o Mednících. Hlavní vrchol – tedy Velký Medník – dosahuje nadmořské výšky 416,5 m, Malý Medník 393 m. Ale mnoho z lidí, kteří byli „na Medníku“, vlastně NA Medníku ve skutečnosti nebyli. Ani přes jeden z vrcholů totiž nevede žádná turistická značka. I když zejména hlavní vrchol za návštěvu stojí – zdejší bučina s drobnými skalkami je na jaře

poseta koberci fialových jaterníků, bílých sasaneček a dalších typických hájových květin. To, co však na Medníku láká nejvíce, najdeme na jeho úbočí.

Kde se tady vzal?

Kandík psí zub je kolem 10 až 15 cm vysoká liliovitá rostlina s dvojicí nápadně nachově mramorovaných listů a jediným velmi výrazným sytě růžovým šestičetným květem, jehož okvětní lístky bývají ohnuty nazpět. „Psí zub“ se mu říká podle tvaru cibulky. Areál svého výskytu má ve Středomoří, od Pyrenejského poloostrova po Balkán, přes jižní Ukrajinu a Kavkaz zasahuje až do Asie. Medník je zcela izolovanou lokalitou, k nejbližším (taktéž izolovaným) lokalitám na jižním a středním Slovensku to má více jak 400 kilometrů. Nepočítáme-li tedy lokality vzniklé prokazatelně jeho výsadbou, jako je například zámecký park v Letohradu. Právě o to, zda na Medníku roste planě, a nebo pouze zplaněle, se vedou již přes sto let spory.

Kandík zde byl objeven zřejmě roku 1828 botanikem a hospodářským správcem strahovského kláštera, pod nějž zdejší lesy patřily, Emerichem Petříkem. Zastánci přirozeného výskytu původně považovali kandík na Medníku za třetihorní relikv; poté, co tuto teorii nové poznatky o geologickém a geomorfologickém vývoji oblasti v podstatě vyloučily, je prezentován jako relikv postglaciální, tedy z období těsně po poslední době ledové. V současné době však mají „navrch“ spíše ti, kteří předpokládají, že kandík sem byl kdysi, snad ve středověku, snad později mnichy strahovského kláštera, uměle vysazen či neúmyslně zavlečen. Však jako

- ▲ Na vrcholu Medníku
- ▼ Kandík psí zub

▲ Pohled na Medník přes řeku Sázavu se otevře již po prvních pár stech metrech naučné stezky

Mlok skvrnitý má na Medníku velmi silnou populaci

„nepůvodní druh“ byl předloni dokonce vyřazen z Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR. Ale proč by ho vysazovali zrovna tady? A odkud by ho zavlekli, když široko daleko neroste? Z nějaké klášterní zahrady?

Navíc je tu ještě jedna rostlina, která by napovídala spíše přirozenému výskytu. Ostřice chlupatá, „tráva“ se stále zelenými, na bocích nápadně chlupatými listy. Druh známý spíše z Karpat či z jižnějších částí Evropy, který zde má také izolovanou populaci, byť na rozdíl od kandíku ne jedinou. Co je však pozoruhodné, na Slovensku i v některých dalších lokalitách roste také společně s kandíkem. Důkaz to samozřejmě není, ale okolnost jistě zajímavá ...

Zlatokopové na Medníku

Každého, kdo se na kandíky vypraví podívat, jistě kromě vlastní květiny

zaujme i místo, kde roste. Nápadné je hned ze dvou důvodů – téměř vodorovná plošina v jinak strmých svazích kopce, a navíc rozbrázděná nespočtem jam a pahorků. Však se jí také říká V jamách. Je to dávná šterkopísková říční terasa z období günzu (tedy doby před nějakými šesti sty tisíci až milionem let). A jak je v dolním Posázaví „zvykem“, v těchto naplaveninách se vyskytovalo zlato. Právě jeho těžbou ve středověku, ne-li ještě dříve, vznikl ten neskutečně rozbrázděný povrch.

Může se zdát zvláštní, že se kandík vyskytuje zrovna tady, na ploše, která byla v minulosti z hlediska přírody v podstatě nedávné, prokazatelně obrácena vzhůru nohama. Ovšem dříve se kandík vyskytoval na mnohem větším území, v podstatě na celé ploše Medníků. Zprávy z 19. století mluví o souvislých kobercích, snad milionech kusů. Ale také o tom, jak lidé

v celých nůších odtud nosili kandíky na pražské trhy. Počátkem 20. století došlo k velkému poklesu jejich stavu. Zdá se ale, že hlavní příčinou nebylo toto plnění, nýbrž lesní hospodaření; zvýšení podílu smrků, větší zastínění ploch. Tomu by napovídala i zpráva z roku 1924, že na prosvětlených místech vždy vyrazí kandíků „celé plachty“. Právě V jamách se naštěstí udržela světlá bučina, proto se zde udržel i kandík.

Od roku 1933 chrání kandíky přírodní rezervace (dnes národní přírodní památka, roku 2012 rozšířená na výměru 37,6 ha). Dnes se mednická populace odhaduje na několik tisíc kusů. „Populace je v současné době stabilní, nijak výrazně se v jednotlivých letech nemění,“ ujišťuje navzdory poplašným zprávám, které občas prolétnou médii, že kandíků vymírá, botanik Martin Kloudys, který

▲ Jedno z interaktivních zastavení naučné stezky
▼ Památník utonulých vorařů na úpatí Medníku

▲ Nenápadný květ kopytníku evropského

▼ Na Posázavské stezce

se již řadu let monitoringu kandíků na Medníku věnuje. A blýská se jim na lepší časy – Lesní závod Konopiště přislíbil v následujících letech smrkové porosty prosvětlit, čímž by se podmínky pro kandík výrazně zlepšily.

„Nejstarší“ naučná stezka

Na Medník vás dovede jedna z nejstarších naučných stezek u nás. Není úplně tou nejstarší, jak se mnohdy tvrdí (tou je Köglerova stezka na Krásnohorské stezce, vybudovaná na počátku 40. let), je však rozhodně první v „novodobé“ historii našich naučných stezek. Vznikla v roce 1965 a Medník byl vybrán právě proto, že byl oblíbeným cílem jarních vycházek za kandíky. Byla inspirací pro další naučné stezky, které záhy začaly vznikat po celé republice jak „houby po dešti“. Pokud by někoho okolnosti vzniku této stezky zajímaly podrobněji, dovoluji si odkázat na rozhovor s jejím autorem, RNDr. Janem Čerňovským, v Kráse našeho domova, jaro 2011 (mimo jiné ke stažení v pdf na <http://knd.csop.cz>), případně na stránky <http://www.stezky.info/zrusene-stezky/ns-mednik-1965.htm>.

Stezka, která vám dnes bude průvodcem, však není tato původní. Ta i přes důkladnou rekonstrukci v roce 1980 postupně podlela zubu času. Protože mednická stezka se za ta léta stala bezmála stejnou legendou, jako kandík, a protože Medník si naučnou stezku rozhodně zaslouží, rozhodli se členové Českého svazu ochránců přírody Zvoneček z nedalekého Vraného stezku obnovit. To se díky finanční podpoře programu NET4GAS Blíž přírodě podařilo na podzim roku 2009. Na rozdíl od původní trasy protáhli její začátek na vlakovou zastávku

Petrov, tedy místo, odkud stejně většina návštěvníků, nepřijede-li autem, vyrazí (automobilisté mají parkoviště na druhé straně mostu přes Sázu). První kilometr vede lukami podél řeky, a pak již začíná vlastní Medník. Posázavská stezka, prudké stoupání pod vrchol Malého Medníku, smyčka kolem naleziště kandíků, ještě půl kilometru po úbočí a pak mezi chatami zpátky do Pikovic. Na 14 zastaveních stezka seznamuje návštěvníky především s přírodou Medníků, ale občas zabrousí i do dalších témat – k vodáctví, trampingu či tzv. Posázavskému Pacifiku, lokálce, která si to supí po velkoryse vybudovaných kamenných náspech skalami na protějším břehu řeky. Stezka je doplněna dvěma interaktivními zastaveními pro děti a jednoduchým odpočívadlem na vyhlídce.

Trasa má cca 7 km a určena je především pro pěší turisty; cyklistům ani rodičům s kočárkem ji vzhledem k prudkému stoupání, klesání a charakteru některých cest nelze doporučit. Jediné orientačně náročnější místo čeká u zastávky č. 8, kde stezka opouští údolí a kde kdosi systematicky likviduje značení; vezte tedy, že od této zastávky musíte vystoupat prudce nahoru (jakoby zpátky) schodištěm mezi chatkami a pokračovat po pěšině srázem nad roklí s potůčkem, v jejímž ústí zastávka č. 8 stojí. A nebo projděte stezku v protisměru, pak je to bez problémů.

Na Medníku je krásně v kteroukoli roční dobu, ale pokud chcete vidět kandíky v květu, musíte se vydat na cestu na přelomu března a dubna. Kvetou i v bezprostřední blízkosti stezky, netřeba tedy „hamtat“ v porostu. Přeci jen, vykvétá maximálně 5% všech rostlin, zbytek zůstává „neviditelný“.

■ Výhled z Posázavské stezky na druhý břeh Sázy – skála zvaná Pikovický komín